

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 132 2011

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2012 och för recensioner 1 september 2012. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-29-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2012

turens centrala betydelse i densamma. Hennes förredömliga sätt att låta barn- och vuxenlitteratur samtala kring en gemensam central tematik utgör ytterligare ett slagkraftigt argument för att svensk litteraturvetenskap bör arbeta betydligt mer genre- och gränsöverskridande.

Åsa Arping

Alexandra Borg, *En vildmark av sten. Stockholm i litteraturen 1897–1916* (Monografier utgivna av Stockholms stad, 214). Stockholmia förlag, Stockholm 2011.

Alexandra Borgs avhandling är en tvärvetenskaplig och komparativ undersökning av svensk stockholmsprosa. Den spänner med kraft och förnyelse över ett stort antal primärtexter, historiska skeenden och frågeställningar. Den bidrar till bilden av svensk och internationell litterär gestaltning av staden och lyfter fram ett antal aspekter som tidigare inte synliggjorts i svensk litteraturvetenskaplig forskning. Författarskapen i fokus är Sigfrid Siwertz, Henning Bergers, Maria Sandels och Martin Kochs, även om ett stort antal andra samtida författare och skribenter också tas upp. Avhandlingen är rikt illustrerad och omsorgsfullt sammansatt ifråga om text- och bildmaterial. Den är redogörande, deskriptiv och historiserande i sin första hälft, och analyserande och fokuserande på primärtexter i sin andra. Metoden innefattar litteraturteoretisk tolkning, idéhistorisk kontextualisering och kulturkritisk analys med vissa genusaspekter, vilka kombineras med närläsningar av främst stilistisk art. Dess tydligaste avgränsning är tidsperioden 1897–1916. Den litterära gestaltning som analyseras inom denna ram inbegriper romaner, noveller och berättande/kommenterande tidnings- och tidskriftsprosa. Som helhet är avhandlingen spännande och solid och samtidigt metodologiskt nyskapande och förankrad i svensk och internationell forskning. Borgs avhandling kommer att bli ett centralt referensverk för fortsatt forskning om svensk Stockholms- och stadslitteratur.

I inledningen presenteras de frågeställningar och teser som styrkt avhandlingsarbetet. Centrala frågeställningar, skriver Borg, är de som rör litterär geografi, dvs. att avhandlingen inte anser "rummet som något passivt, utan betonar istället dess medskapande förmåga" (15). *En vildmark av sten* undersöker därmed hur "den plats där en berättelse

tilldrar sig påverkar den narrativa handlingen samt avgör vilka händelser och gestalter som är möjliga eller otänkbara [...] Platsbeskrivningen föregår inte bara intrigen, utan kan vidare bidra till att precisera berättarens eller gestalternas perspektiv och attityd" (26). Avhandlingen ingår därmed i och bidrar till den expansiva internationella forskningsgren som under de senaste decennierna velat minska tendensen att lägga emfas på tid i litteratur- och kulturforskningen; "the spatial turn" som den ofta kallas. I svenskt hänseende bör här nämnas den fortfarande bestående tendensen att indela litterär gestaltning och författarskap i decennier: "ättitalister, nittitalister, tiotalister" osv. Det är implicit i avhandlingens tidsavgränsning, och i en del försiktig kritik mot t.ex. beskrivningen av tiotalisterna som en enhetlig grupp, att avhandlingen vänder sig mot snävt historiserande. Litterär geografi, menar Alexandra Borg, "syftar i första hand till att studera relationen mellan *litterär stil* och *plats*" (15). Borg kunde här vara ännu tydligare med att markera skillnader gentemot tidigare arbeten: den metod och inriktning som eftersträvas finns bara representerad i svensk forskning med ett par föregångare. Avhandlingen utgör därmed ett viktigt trendbrott.

Frågan om vad för slags skildringar som skapar en distinkt litterär stil är alltså central i avhandlingen. "Tesen är att Stockholms omvandling tvingar fram ett nytt uttryck, en ny estetik" (14). Den teoretiska bakgrunden till denna tes och intresset för "de litterära verkens spatiala stil" (14) härrörs till litteraturforskare och kulturkritiker som Franco Moretti, Walter Benjamin, Henri Lefebvre, och Michel de Certeau. Borg tar också upp en del tänkare och författare samtida med, eller något tidigare än de litterära verken som signifikanta för stadsskildringen i primärlitteraturen, och då nämns bl.a. Charles Baudelaire, Georg Simmel och Friedrich Engels. Borg undersöker i avhandlingen hur storstaden, alltså Stockholm, blir central för ett större antal svenska författare vid tiden kring förra sekelskiftet och hur en ny fiktionsform växer fram – storstadslitteraturen. Det är ju väl känt att Stockholm växte, stadsplanerades och nybyggdes på ett radikalt och omvälvande sätt i snabb takt under slutet av 1800-talet; från Lindhagenplanen med sina cirkulationsplatser, genomfartsleder och parker till de stora byggherrarnas tid, då malmarna täcktes av bostadshus och raka, nivellerade gator – dessa historiska skeenden ägnas också ett kapitel i avhandlingen. Storstadsskildringen blir till en egen

genre i samklang med de fysiska och demografiska förändringarna, menar Borg.

Kännetecknande för denna nya litteratur är att Stockholm/storstaden är mer än bakgrundsstafage i skildringen: den är central och influerar stoff, intrig, gestalter, metaforik och berättarteknik. Denna genre och dess individuella representanter skapar olika slags "ordstäder", menar Borg, och därmed skapar hon ett nytt begrepp på svenska. Som återkommande motiv i den nya storstadslitteraturen identifierar avhandlingen mötet med massan, stadsvandringen, föreställningen om chocken/främliggörandet, flyktighet och rörelse. Vidare tar Borg fasta på hur denna nya stadslitteratur behandlar samtiden och att den ofta är direkt intertextuell i förhållande till svenska och utländska förlagor. Skriven för en urban läsekrets som känner till det stoff som avhandlas, vänder den sig till både män och kvinnor i flera samhällsklasser. För att här ge bara ett par exempel vill avhandlingen skifta spår i den svenska litteraturvetenskapliga traditionen, bort från en mansdominerad bild av stadslitteraturen, bl.a. genom att vidga tidigare forsknings snäva bild av flanören som en bättre bemedlad man till att snarare gälla stadsvandrare överlag, ett begrepp som också kan innefatta större kategorier, t.ex. kvinnor, arbetarklass, etc. Den vill också relatera den tidiga svenska stadslitteraturen till föreställningen om *early modernism*, dvs. flytta det traditionella svenska modernismbegreppet till ett något tidigare skede som också omfattar författare som inte kanoniserats som höglitterära.

Efter inledningens teoretiska översikt över tidigare stadslitterär forskning, och en snabb presentation av källmaterial, följer fyra kontextualiserande, historiserande och deskriptiva kapitel. Dispositionen är här något otymplig; det tar alltså mer än 150 sidor innan den egentliga litterära analysen tar sin början, även om avhandlingen väver in enskilda kortare analytiska partier också i de redogörande kapitlen.

I det första av dessa redogörande kapitel, "Staden som analysobjekt", presenteras från internationell forskning relativt välkända begrepp och frågeställningar. Till exempel ägnas ett antal sidor åt frågan om hur modernitet och urbanitet interagerar, utan att denna kopplas direkt till primärmaterial i avhandlingen. Likaså presenteras centrala delar av Baudelaire, Benjamins, Engels och Simmels tänkande kring den moderna storstaden. Av speciellt intresse i detta kapitel är exemplen från Baudelaire. I detta kapitel diskuteras också i över-

siktlig form bilden av den "urbane observatören" och "flanören". Här kan man nog säga att mycket av det som presenteras finns väl redogjort i tidigare forskning och att beskrivningarna av dessa litterära typer och fenomen inte alltid tydligt kopplas till primärlitteraturen. Mot slutet av detta kapitel inleds dock en något mer kritisk diskurs, som inkluderar en diskussion av könskodningen av flanörfiguren – här refereras till viktiga pionjärarbeten av Elizabeth Wilson, Sharon Marcus, Debora L. Parsons, Judith Walkowitz och Tone Selboe.

I det andra redogörande kapitlet, "Stockholm i målbrottet," ges en idéhistorisk exposé över den radikala omvandlingen av Stockholms innerstad mot slutet av 1800-talet, förutsättningen för att en modern stadslitteratur alls ska uppstå, menar Borg. Avhandlingen presenterar "de konkreta förändringar – sociala, tekniska och arkitektoniska – som banade väg för nya förnimmelser och därmed för en ny urban estetik"; sedan ges också vad som beskrivs som en analys av "stadsprosans medskapande funktion" (72). Avhandlingen separerar här de fysiska, konkreta aspekterna från litterär gestaltning. Mycket av materialet här finns också redogjort för på annat håll. I detta kapitel lyfts dock mycket förtjänstfullt fram hur självreflekterande många av Stockholmsförfattarna är kring sin storstad; ett flertal exempel visar hur påfallande ofta och detaljrikt svenskar skriver om Stockholm. Borg hänvisar här till ett brett spektrum av uttryck, medier och genrer: berättande nyhetsprosa, romaner, noveller, tidskrifter (t.ex. boulevardtidningen *Figaro*, som startades 1878), stora samlingsverk (t.ex. till konst- och industriutställningen 1897), etc. Systematiken i texturvalet är dock inte helt tydlig. I den senare avdelningen i detta kapitel läggs också grunden för de aspekter som sedan blir centrala i de enskilda litteraturanalyskapitlen, dvs. en något mera ingående diskussion om litteraturens medskapande funktion. Borg skriver: "staden är synonym med modernitetens livsrum: Här når modernitetens företeelser – industrialisering, demokratisering, sekularisering och subjektivering – sina främsta uttryck" (99).

I nästa kapitel, "Staden och promenaden", redogörs för hur gatan i svensk storstadslitteratur blir en viktig kronotop, i enlighet med Bachtins formulering, dvs. hur den strukturerar berättandet och formar både handling och gestaltning. Här ges flera viktiga och tydliga exempel, bl.a. ur Henning Bergers novell "Gatan" (1904), Brantings *Staden* (1901) och Stiernstedts *Det röda inslaget* (1907).

Detta kapitel tar också upp frågan om promenaden som epistemologisk praktik, dvs. inläring genom fysisk interaktion med rummet – resonemanget stödjer sig på de Certeau – och promenaden som demokratiskt sätt att lära känna staden (119). Borg introducerar här ytterligare ett nytt begrepp på svenska, termen ”tankegångar” (125), för att beskriva hur författare använder promenaden som strukturerande princip i sin gestaltning.

Kapitlet som följer heter ”Svensk stadslitteratur” och ger en översikt över tidigare stadsskildringar, främst av Stockholm, och här är det tydligt att avhandlingen tar avstånd från en snävt definierad bild av stadslitteraturen som flanörlitteratur, exemplifierad av Hjalmar Söderberg, eller tiotalism, exemplifierad av Bo Bergman. Här diskuteras också en ny litterär offentlighet: från omkring år 1900 blir det tydligt att staden är en *vardagsmiljö* för många människor, och ett uttryck om och för stadsborna. (141)

Som ett intressant och viktigt mellanspel mellan avhandlingens två delar ligger ett avsnitt som heter ”Gatumodernism: exemplet Stockholm”. Det handlar om reportaget ”Stockholm dygnet runt”, publicerat den 24 december 1907 i *Dagens Nyheter*, med bidrag av bl.a. Berger, Strindberg, René (Anna Branting), Söderberg, m.fl. Borg relaterar ”Stockholm dygnet runt” till Andreas Huyssens forskning om modernistiska miniatyrer: de korta texterna ger ett vardagstvärsnitt av Stockholm som är både mikroskopiskt och kalejdoskopiskt. Reportaget skapar en bild av det fragmentariska, där ögonblicksintrycken, ”fascinationen vid de nya erfarenheterna av ett urbant liv [...] uppluckringen mellan privat och offentligt” (s. 164) hamnar i fokus. Detta reportage, menar Borg, gör att ”[r]esultatet blir en metalitteratur, en text som reflekterar över sin egen tillblivelse” (164).

Det första litteraturanalyserande kapitlet behandlar Sigfrid Siwertz, och i synnerhet romanen *Flanören* från 1914. Avhandlingen lägger därmed ett av de kronologiskt sista verken först i sin analys. Tesen i kapitlet är att ”med denna roman sätts spiken i kistan för den *fin-de-siecle*-inspirerade stadslitteraturen i Sverige. Flanören går nu i graven och den estetiserande hållningen blir passé.” (165) Implicit här är att Borg vill medverka till att litteraturhistorien skrivs om från en snäv begränsning av Siwertz som tiotalist. I själva verket hävdar Borg att Siwertz parodierar och ironiserar över den estetiserade myten om flanören. Avhandlingen lyfter här fram Siwertz’ stadslitterära strategier, hans

användande av gatumetaforer, stadsvandringar och panoramavyer samt stadstematiska motiv som storstadens inverkan på mänskliga relationer” (165). I detta kapitel ser vi alltså inledningens teser om en ny *spatial stil* provas. Borg tar också avstånd från tidigare forskning genom att belysa hur Siwertz’ gestaltning av Stockholm faktiskt ter sig influerad av Baudelaire, i synnerhet kring ”chocken” som medvetandet utsätts för i en storstad. Borg vill därmed visa att en Baudelaire-skildring av Stockholm kom tidigare till Sverige än vad man tidigare hävdade. Samtidigt visar Borg hur Siwertz’ stil blir katalogartad, att plats- och miljöbeskrivningen blir till en ”boulevardpastoral” (189) lik impressionisternas tolkning av Paris. Också hos Siwertz ”omgärdas även Stockholms industriella artefakter av ett lyriskt skimmer” (189). Borg tar dessutom upp hur Siwertz frångår panoramaskildringar av storstaden och använder stadspromenaden och ögonblicksbilder från stadsmyller till fördjupad psykologisk realism. Dessa läsningar av *Flanören* och annan stadslitteratur av Siwertz är nytolkande och öppnar för nya och originella perspektiv på författarskapet.

Nästa analyskapitel behandlar Henning Berger, och i synnerhet första delen av trilogin *Drömlandet* (1903), romanen som kom att kallas *Hägringen*. (Detta är en av få texter i avhandlingen som inte är en direkt samtidskildring.) I kapitlet lyfts bl.a. Bergers integration av miljö- och personlighetsskildring fram, samt hans filmspråksinspireerade berättarteknik, som konstruerar scener och i det närmaste visuella storyboards. Denna blandning av genrer i storstadslitteraturen är internationellt mycket påfallande, och ger stöd till Borgs tes om ett tidigt modernistiskt berättande. Detta område förtjänar ytterligare reflektion, i synnerhet som storstadsskildringar, kanske inte främst i svensk stumfilm men absolut i tysk expressionistisk film, är så tydligt konstituerande för genren. Borg lyfter också fram hur pessimism, och nedtonade förväntningar, är tydliga hos Berger. Verket ger ofta uttryck för en modern kapitalistisk syn på pengar, och på föreställda krav på att slå sig fram, men där förväntningarna inte infriar sig. Borg lyfter fram tre ”ordstäder” hos Berger: en lyriskt vemodig, en modernt dynamisk och en människoömtandande/förgörande (205). En pessimistisk världssyn är dominerande, och den hänger också ihop med den minnesström/hågkomst som är framträdande i gestaltningen. Berger är ”först med att introducera det moderna stadslandskapet i svensk litteratur” (200), hävdar Borg; hans verk gestaltar också

ett omfattande resande där Stockholm blir tydligt inlemmat i världen.

I kapitel 6, om Maria Sandel, fokuseras bl.a. romanen *Virveln* (1913) och novellsamlingen *Vid svältgränsen* (1908). Analysen kretsar kring stadsvandringens betydelse främst för de kvinnliga arbetarna i verken, samt arbetarhemmet som urbant topos. Borg visar bl.a. hur Sandel liksom hennes kvinnliga författarkolleger runt om i Europa tar ställning till frågor om prostitution, stadsmiljöns inverkan på könsroller, och klassperspektiv som en genusfråga. Bland annat tar Borg fasta på Judith R. Walkowitz' beskrivning av det urbana artonhundratalets melodram som en feministisk form och ett verktyg för att åskådliggöra djupa orättvisor i en form som är tillgänglig för både arbetar- och medelklass. Borg beskriver Sandels användande av melodramen som en urban estetik. Detta kapitel är det som tydligast tar upp genusfrågor, även om de är implicita i flera andra kapitel. Borg tar också ställning till svensk litteraturhistorisk forskning, som i mycket uteslutit de kvinnliga författarna från proletärlitteraturen. Jag ser här också en parallell mellan Sandels litteraturhistoriska kanonisering och Selma Lagerlöfs: Sandel är alltså inte i denna avhandling "en slummens sagotant" som huvudsakligen relaterar det hon ser och hör runt omkring sig. "Att läsa skisserna som verklighetstroga skildringar av texter uttrycker *föreställningar* om den stadsmiljö de skildrar. Sandels arbetarhem och proletärgator är konstruerade världar, representationella rum, som lånar både från ett erfarenhetsfält och från annan litteratur och andra konstarter" (238). Borg lyfter här föredömligt fram hur Sandel använder Kungsholmen, dess fabriker, gaturum och hem för att konstruera ett stadsrum präglat av fragmentariserade montage och förmodernistiska miniatyrer, vilka också konstitueras av simultaneitet och hastighet. Borg argumenterar också för att Sandel och Martin Koch, huvudfokus i kapitlet efter det om Sandel, organiserar sina narrativ kring en *rum saxel* snarare än en *tidsaxel*. Vad som är implicit här, och blir tydligt när man läser primärverken, är att både Sandels och Kochs rumsgestaltning tydliggör att gestalterna existerar i ett slags modernt fångenskap. Implikationerna av denna aspekt kunde ha lyfts fram tydligare och kopplats till avhandlingens spridda diskussioner av ideologikritik.

Kapitel 9 ägnas åt Martin Koch, och i synnerhet romanerna *Arbetare* (1912) och *Guds vackra värld* (1916). Båda verken är starkt expressionistiska, dystra och grymma. Samtidigt blir de, skriver Borg, "en

sensationslysten litterär rundtur i slummen, framförallt i de episoder då författaren radat upp beskrivningar av avfall, eller då romankaraktererna gör återbesök i barndoms kvarteren" (286). I *Arbetare* finns också ett mycket explicit språk vad gäller sexualitet och sexuella praktiker, inte minst bland flera kvinnogestalter som ses som driftstyrda och sexuellt omättligen; dessa kontrasteras, liksom hos Sandel, med jungfrulika eller ansvarsfyllda arbeterskor vars sexualitet är underordnad andra karaktärsattribut. Diskussionen om genus och sexualitet kunde i kapitlet om både Sandel och Koch ha fördjupats ytterligare och knutits till modernism och expressionism.

Hos Koch är staden ett ödeland, en utkant, ett tråkigt, själsligt förgörande, utan optimism, förutom då den yngre generationen lämnar staden för Amerika. I detta författarskap benämns inte heller storstaden Stockholm, och verklighetsmarkörer av typen Barthes' *l'effet de réel* saknas i stort sett, menar Borg. Detta bidrar också till verkens expressionistiska och, skulle jag vilja säga, europeiska och modernistiska karaktär. Denna koppling till tesen om Stockholmsprosan som tidigt modernistisk kunde ha diskuterats ytterligare och exemplifierats här. Borg lyfter t.ex. fram Kochs skildringar av den anonyma massan; hon skriver att "massan blir en strukturerande figur, och ett motiv i egen rätt" (296). Likaså är det tydligt att Kochs narrativa strategier undviker psykologiserande och i stället lägger sig på det kollektivas nivå; det är ju också en roman med anknytning till storstrejken 1909 och arbetarrörelsen. Även här lyfts likheter med filmens narrativa grepp fram. Massan så som den används i tidig stumfilm exemplifieras konkret: "Kochs framställning av massan går från vidvinkel till närbild, från fågelperspektiv till grodperspektiv. Den vertikala panoreringen är påfallande" (299). Kapitlet om Koch har en mängd starka uppslag och ingångar. Dessa kunde ha kopplats tydligare till ideologikritik och europeisk stadsmodernism.

Det avslutande kapitlet sammanfattar på ett föredömligt sätt avhandlingen och pekar fram mot ny forskning. Borgs förmåga att syntetisera sin egen forskning och visa på dess bidrag till svensk och internationell forskning är imponerande. Jag skulle dock vilja se ytterligare komparativt förtydligande och internationell fördjupning i Borgs kommande arbeten – potentialen och intresset finns helt uppenbart. *En vildmark av sten* visar också föredömligt att svensk stadslitteratur kring sekelskiftet är en central del av tidig europeisk modernism

och dess urbanitetsskildringar, inte en separat företeelse. Paralleller dras också övertygande till dagens Stockholmslitteratur på svenska, vilken förtjänar att utforskas ytterligare. Borgs avhandling utgör därmed en mycket stabil grund för vidare forskning, både av författaren själv och andra.

Vad gäller formalia är avhandlingen föredömlig, inte minst för dess införlivande av ett rikt bildmaterial och dokumentation av ett mycket stort antal primärtexter i olika genrer. I fråga om notapparat och bibliografi finner jag det dock tidskrävande att som läsare hela tiden tvingas gå till notapparaten längst bak i verket för att få basala upplysningar om t.ex. vilken teoretikers verk som åsyftas i en diskussion. Jag skulle gärna ha sett ett större bruk av parentetiska referenser, och det gäller svensk humanistisk forskning generellt, eller åtminstone att fler verk som åsyftas nämndes direkt i brödtexten så att man slapp bläddra. Det i det närmaste helt konsekventa bruket av notapparat gör som sagt det intressanta innehållet onödigt svårsläst.

Anna Westerståhl Stenport

Linn Areskoug, *Den svenske mannens gränsland. Manlighet, nation och modernitet i Sven Lidmans Silfverstååhlsvit* (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, 46). Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala 2011.

I sin avhandling tecknar Linn Areskoug en bild av, som det heter i undertiteln, manlighet, nation och modernitet i Sven Lidmans Silfverstååhlsvit. Användningen av enbart det lilla ordet ”i” i undertiteln för att beskriva relationen mellan det litterära verket och den sociala kontexten, vittnar om öppenhet inför hur den sociala kontexten kan förhålla sig till litterära texter, en öppenhet som står i samklang med hennes intersektionella utgångspunkt, det vill säga med tanken att olika sociala maktstrukturer hela tiden relaterar till varandra och griper in i varandra, och att litteraturen utgör en del av dessa sammanhang. Det är således en avhandling som är väl förankrad i de senaste decenniernas teoretiska insikter om maktens komplexa verkningar och om vikten av att förhålla sig kritisk till traditionellt givna gränser mellan olika områden – och som låter detta få betydelse för läsningen av det litterära verket.

Verket ifråga är alltså Sven Lidmans Silfverstååhlsvit, som publicerades åren 1910–1913; fem

böcker som skildrar fem unga män av släkten Silfverstååhl och deras manlighetsblivande inom ramar för ett Sverige på väg in i moderniteten, ett Sverige där 1800-talets utvecklingsoptimism på många plan hade ersatts av oro inför de snabba förändringarna, inte minst gällande deras betydelse för manligheten.

Romansviten innebar att Sven Lidman tog steget från att vara en ung lyriker med dekadenta drag, till att bli en romanförfattare som grep in i samtidens politiska debatter på ett tydligt sätt. Svitens stora teman om identitet, manlighet och nationalism i modernitetens malström pekade alla in mot centrum av de idémässiga och politiska strider som då ägde rum. I avhandlingens avsnitt ”Kontexter” beskrivs, utifrån den tydliga polariseringen mellan höger och vänster som rådde, hur det är den konservativa reaktionen på modernitetens omvandlingar som är viktigast för Lidmans berättelser. Krigsretorik, nationalism, vilje- och handlingsfilosofi samt manlighetsdyrkan utpekade som aspekter av dessa konservativa reaktioner, vilka alla hör hemma inom den övergripande föreställningen om en motsättning mellan vad man såg som den ”själlösa” samtiden (det moderna) och det mer äkta förgångna.

Avhandlingens syfte är utifrån detta att ”undersöka den nationella föreställningsvärld som uttrycks i Silfverstååhlsviten” (s. 16). Men när syftet presenteras understryks också att dylika föreställningsvärldar alltid är bekönade. Det är således de intersektionella kopplingarna mellan genus, nationalism och modernitet som formar den röda tråden i avhandlingen. Författaren menar, i Anna Williams efterföljd, att litteraturen både formas av dylika identitetsformande sociala ordningar och själv utgör en viktig del i forandet av dem. De två viktigaste litteraturteoretiska utgångspunkterna för avhandlingen är alltså att litteraturen alltid präglas av den sociala kontextens identitetsskapande maktordningar, och att litteraturen själv är en del av skapandet av identiteter, gemenskaper och maktordningar.

I tre undersektioner presenteras den teoretiska bakgrund som håller samman de tre forskningsfälten genus, nationalism och modernitet. Först manlighetsforskning. I en inledande motivering av varför hon använder begreppet genus klargör författaren, utan att gå alltför djupt in i den diskussionen, att hon är medveten om den debatt som förts kring begreppsskillnaden kön/genus, och att hon inte vill förenkla den till en skillnad mellan ”biologism och socialkonstruktivism”. Genus ”har en